

Téereb Yoel ak Kërgug Bés bu Juróom-ñaari Fan yu Yàlla, Laodise — Limu Fukk ak Juróom}

Jeff Pippenger

2025-12-21

Nimero Fukkiyéél

Maa ngi wone ne, ngir am yaakaar ju gën a baax ci xam solo juróom-ñent ay aaya yu njëkk yi ci Joël saar bi njëkk, li am solo mooy nu déggoo bu baax ci jukkoo bi nekk ci diggante lëndëm bu ñent i maas ak yégle gu taw gu mujj gi. Joël day woy woyub toolu reseñ bi, waaye bindam bu njëkk mooy jukkoo gu yonent gu kóllëre gi ak ñent i maas.

Mu ne Abram ne ko: “Xamal bu wóor ne sa askan dina nekk doxandéem ci suuf su dul seen, te dinañu jaamoo leen; te dinañu sonal leen diirub ñeenti téeméeri at. Waaye itam xeet woowu, wi ñuy jaamoo, man maa koy àtte; te gannaaw loolu dinañu génn ak alal yu bare. Yow nag, dinga dem ca say baay ya ak jàmm; dees na la suul ci mag gu baax. Waaye ci ñenteel gi, dinañu dellusi fii; ndaxte saafara-bàkkaaru Amoréen yi matagul.” Génèse 15:13–16.

Wàll bii mooy yégleb giñ gu amoon matale ci dundug Muuse. Bi téere Yuël tàmbalee woyub toolu reseñ ba joxé ay ñetti maas yu tasaaroo ngir wax ci alag gu yokkute, dafay boole téere Yuël ak ñenteel maas gu yëg ci kàddug yonent yi te mooy mujj. Maas googu mooy “xeetu tànnëef” bi Piyeer wax, ñi wooree génne leen ci lëndëm ba dugg ci “leeram gu yéemu.” Ñoom dañu leen diirloo ak seen moroomu maas, ñi ñu teg ci misaal ni xeetu ay jàngor. Ñenteel maas googu te di mujj, Yàlla dafa ko tegal ci Yowaan, mi nekk màndargay ñaari fukki ñeent junni, ñi “ñu woo, te tànn leen, te ñu takku.”

Wooñi ci 9/11, tànn nañu leen ci yuuxu Guddig, te ñu takku ci jafe-jafe yoonu Dibes bi, ni Réewit ya takkoo woon ci njalbéeni nag wu wurus wi ci jamonoy Aaróon ak Jeroboom. Bàkkaar yi ñu setal ni xalis ci Malasi ñett, Réewit lañu, yi ñu tànn ci biir yégleb Yuuxu Guddig bi, ndaxte tëral gi mat na ak, ak jaar ci, tuur gu Xel mu Sell mi.

Ci jëkk jii, nu indi woon ay rëdd yu jóge ci jaar-jaari Musaa, kooku Sëer Buur Wiit moom la wax ne mooy alfa bu yëgleb Biibël, te ci yoon wu yëgleb la jàppandoo ak Almasi bi nekk omega bu yëgleb Biibël. Musaa mooy doj wu njëkk wi, te Almasi mooy doj wu njeexital wi. Ñoom ñaar ñépp ay ràññee lañu ci musalug bàkkaar, ni ko génne gi ca Misra ak Musaa di wone. Waaye bépp feeñug kàttanu Yàlla gu ame woon ci loxoy Musaa, Almasi moo ko weesu lool, ba mu dëggal kóllëre gi ak ñu bare ñi ci benn ayu-bis. Musaa mooy alfa te Almasi mooy omega, te omega mooy limu “22” te alfa mooy limu “1.”

Bu jëfandikoo ak Musaa, danuy gis ne mucc gi dëppook mbooloom seedeem bu yóbbante, dañu ko tëral ci ndox. Muccam ci ndoxi Nil bi ca juddoom, mooy misaal Nuuhu ci gaal gi. Sóobug ndox ca Géeju Xonq ba, mën na méngoo ak Nuuhu ak juróom-ñaar ñi nekkoon ci gaal gi, te loolu it méngoo ak sóobug ndoxu Yosuwe ca dexu Yurdan ba, bi Kirist delloo ca bërab boobu sax. Seedeu Musaa tambalee ci mucc ca dexu Nil ba te mujj ci wetu dexu Yurdan. Sóobug ndoxu Kirist mooy

woon Njabbatam ngir seede diirub ñetti at ak genn-wàll, ba agsi ci deenjam, miñu tegtaloon ca njàlbéen ga ci sóobug ndoxam. Ca dekkiwaayam ga, amoon na ay tuut-tuut ndox, ba kera fullug tuuru gi mat ca Pentekot ba.

Kóllère yàlla ak nit ñi tambalee na ak Nóó, te kóllèreem ak xeet wu tànn bi jaarale ko ci Ibraaima mat na ak Muusa. Muusa, mi nekk alfa bi, melaloon na Yeesu, omega bi, miy ñëw dëggal kóllère gi ak “ñu bare,” waaye du rekk ak xeet wu tànn. Ci ni Muusa di misaalu Kirist, juddoom dëppóok na ak kóllère gi ñu jox Nóó, te xonq ndox mi mooy màndarga bi ñeel nit ñépp. Noonu itam Muusa dëppóok na ak kóllère gi ñu jox xeet wu tànn, te xaraf gi mooy màndarga bi ñeel xeet wu tànn. Liggéeyu kóllère gu Muusa moo doon ak “ñu bare,” du woon lu yem ci xeet wu tànn rekk. Su ko melul woon noonu, duñu leen daan sonal saa su ne ak mbootaayu nit ñu jaxasoo.

Ci biir mboolem yépp yu bare yi ñu tegu ci “ndoxu musal” yu feeñ ci dundug Musaa gépp, sóobu ndox gi ci Bethabara ci dexu Yordaan dafa lëkkale tàmbaliwaayu jaar-jaaru kóllèreg Israayil gu yàgg ci Suuf su Digoon ak mujju jaar-jaaram, ci ayubis booba ba Kirist daan dëggal kóllère ga ak ñu bare. Sóobu ndoxu Kirist dafa juboo ak sóobu ndoxu Israayil gu yàgg, te jaar-jaar yooñu ñaar yépp wax nañu ci mbirum dekkiwaayam, ba Mu noflee ay tuuti taw, bala taw yu bare ya ci Bentekot ñaar-fukk fan ak juróom gannaaw loolu. Réenu alpha ak omega bépp, ci anam wu aju ci Musaa ba ci Kirist, dañu koy wone ci biir ndoxu musal yi.

“Bi Yeesu di jàngale taalibe yi, Mu won ne Kóllère gu Yàgg gi am na solo bu mag ngir seedeel ay yoonam. Léegi ñu bare ci ñiy wax ne ñoom ay Kiristaan dañuy bàyyi Kóllère gu Yàgg gi, di wax ne amatul benn njariñ. Waaye loolu du njàngalem Kirist. Mu ko jàppoon lu am solo lool, ba bés bu ne Mu wax: ‘Su ñu déggul Musaa ak yonent yi, duñu gëm itam, sax su nit ku dee jógee ci ndee.’ Luug 16:31.

“Baati Kirist la wax ci kaw maam yu mag yi ak yonent yi, dale ci fan yi Aadama ba ci xew-xew yi mujj yi ci jamono. Buur-ucc bi feeñ na ci Kóllère Gu Yàgg ga ni mu feeñe ci Kóllère Gu Bees ga. Leer gi jóge ci jamono yu weesu yu yonent yi moo tax dundug Kirist ak njàngale yi ci Kóllère Gu Bees ga feeñ bu wér ak taar. Kéemaan yi Kirist def, seede lañu ci Yàlla-ngeemam; waaye seede bu gën a doole ne mooy Musalkatub àddina bi, am na ci suñuy méngale waxi Kóllère Gu Yàgg ga ak jaar-jaaru nettali Kóllère Gu Bees ga.” The Desire of Ages, 799.

Ci ay mbind yi jëm ci téere Yowel, nun dafa nu doon “mën a méngale waxi yonent yi ci Kóllère Gu Yàgg gi ak jaar-jaari Kóllère Gu Bees gi,” te itam ak jaar-jaari Israayil bu xel mu sell bi ci jamono jii. Bu fekke ne mooy Kóllère Gu Yàgg walla Kóllère Gu Bees, mbaa jaar-jaari ñetti malaaka yi tambalee ci 1798, yoon yooyu yépp dañu leen wone ne ñooy “baatu Kirist.” Seede su bindees bi ci Biibël ak ci Xelum Yonent bi mooy baatu Kirist, te baatu Kirist mooy baatu Ki di Kàddug Yàlla.

“Baat” bi ci Kàddug Yàlla mooy yégleb Yàlla ni ñu ko tegtale ci Kàdduam buñ bind. Yéglebëm ci fan yu mujj yi mooy yégleb taw bu mujj mi, te mi ngi ëmb taw bu jëkk bi, ba noppi mu topp ak taw bu jëkk ak taw bu mujj, ni ko Yoel waxe.

Yowaana mi ñu xam ne mooy ki jot ndigal gi dafa tegtal ñi mat téeméeri junni ak ñeent-fukki ñeent-ñar, ñi dellusi ci yoon yu mag ya, ndaxte mu dégg ab “baat” ci gannaawam. “Baat” boobu ci gannaaw mooy baatu Kirist bi jóge “ca jamonoy Aadama” ba jáll.

Noonu ma dellu ngir gis baat bi doon wax ak man. Bi ma dellusee, gis naa juróom-ñaari kandale yu wurus. Apocalips 1:12.

Kàddu bii di màndarga ab taxaw ci saar wi jëkk, ndax ba ca aaya bi jiitu, Yowaana nekkoon na ca dun Patmos mi ñuy wax Patmos; waaye ci aaya fukk ak ñaar bi mu dellu ginnaaw, te dale foofa Yowaana nekk na ci Bérab bu Sell bu Asamaan. Bi mu delloo, daf koy def ngir ne ci aaya fukk bi dafa déggoon baat bu jóge ca ginnaawam.

Nekk naa ci Xel bi ca bésu Boroom bi, te ma dégg ci sama gannaaw baat bu mag, mel ni liit; mu naan: Man maa di Alfa ak Omega, ki jëkk te di ki mujj; te li nga gis, bindal ko ci téere, yónnee ko ñaari jàngale yi nekk ci Asii; ca Efes, ak ca Smirna, ak ca Pergam, ak ca Tiyyatir, ak ca Sardiis, ak ca Filadelfi, ak ca Lawodise. Peeñu 1:10, 11.

Yowaana dafa mel ni dégg baatu Kirist mi nekk ci ginnaawam. Mu dégg ndigalu bux bu Yeremiyaa yégle ngir dellu ci yoon yu mag ya, yi ay ñaawtéef ya bañoon dox ci seen biir, ak buxug waare wi ñuy bañ a dégg. Yowaana dégg na ko, te baat ba nekk ci ginnaawam xamle na boppam ne mooy Alfa ak Omega — Ki wone yoon wu bees wi, ak yoon wu mag wi.

Te ci biir juróom-ñaari lamp yi, ma gis kenn ku mel ni Doomu nit ki, sol yére wu yàgg ba ci tànk, te takk ci dënn ak xalis wurus. Boppam ak kawaram weex nañu ni wool, weex ni peñu; te ay bëtam mel ni safara buy lakk; te ay tànkam mel ni xàñar bu rafet, ni buñu ko lakk ci forno; te baatam mel ni riirum ndox mu bare. Te mu yoroon ci ndijooram juróom-ñaari biddi; te ci gëmminam génn sabar bu ñaari wet yu ñaw; te kanamam mel ni jant bi buy leer ci dooleem. Peeñug Yàlla 1:13–16.

Ci saar fukk ak ñaar ba, Yowaana dellu ginnaaw ngir gis peeñu Kirist bi, te moom la Seriñ Wiit boole ak peeñu Kirist bi Danyeel amoon, mooy peeñu bi Esayi, Yeremi, Esekiyel ak Pool itam amoon.

“Ak yéene gu dëgër laay séentu jamono ji xew-xewi bésu Pentekot di dellusi ak kàttan gu gën a réy ba mu weesu li amoon ca yoon wa. Yowaana ne: ‘Gis naa beneen malaaka muy wàccéee asamaan, yor kàttan gu réy; te suuf si leer na ak ndamaram.’ Noonu itam, ni ko nekkoon ca jamonoy Pentekot ga, nit ñi dinañu dégg dégg gi ñuy waxal, ku nekk ci làkkam bopp.”

«Yàlla man naa dugal dund gu bees ci bépp bakkan buy bëgg a ko jaamu ak dégg [Adam ak xuruwaayug yax ya Ezekiel gis], te man naa laal tuñ yi ak doj wu dund wu jóge ca saraxalukaay ba [Isaiah], ba tax ñuy nekk waxkat yu xereñ ci cantam. Junniy baat dinañu fees ak kàttanu waxe njàngat yi yéeme yu Kàddug Yàlla. Làmmiñ wi di bàyyi-bàyyi wax dina ñàkk ñàkkam [baneen làmmiñ ba Isaiah wax], te ñi ragal dinañu am doole ngir seede ak fit ci dëgg gi. Na Boroom bi dimbali askanam, ngir ñu setal kërug bakkan bi ci bépp sobe [Lewiit yi Malachi], te ñu sax ci jokkoo gu dëgër ak moom, ba tax ñu man a bokk ci tawte gu mujj ga bu ñuy tuur.» Review and Herald, July 20, 1886.

Pexe bi nu ngi xalaat moom dafay boole melokaanu baatu Kirist. Bi Yowaana delloo seetam te dégg baatu Kirist, mu mel ni riir “ndox yu bare.” Bu baatu Kirist waxee ci kóllëreem ak nit ñi mbaa ak xeet wu tànn, dees na ko boole ak ndox yu bare. Yégleb Danyeel juróom-ñaareel ba ci juróom-ñeenteel ba dañu ko ubbiwuloon ba noppi ñu ubbite ko ci 1798, te gannaaw loolu, ci 1989, yégleb Danyeel fukki ba ci fukk ak ñaareel ba ñu ubbite ko. 1798 dafa bokk ak baatu dexu Ulay, te 1989 mooy baatu dexu Hiddekel.

“Leer gi Yàlla joxoon Danyeel, joxe na ko rawatina ngir fan yu mujj yii. Peeñ yi mu gisoon ci wetu dexu Ulai ak Hiddekel, dex yu mag yi nekk ci Sinar, léegi dañuy am matug yoon, te lépp lu ñu waxoon lu bëj-gànnaw dina yomb a am.” Testimonies to Ministers, 112.

Dexu Yurdan mooy njàppante bi ci diggante alpha taarixu kóllëre ak omega taarixu kóllëre Israayil gu yàgg ga. Kàddug Yurdan tekki na “ki wàcc,” te muy melal Kirist “Aji-wàcc ji màgg.”

Na ngeen am xel moomu ci yéen, mi nekkoon itam ci Kirist Yeesu: Moo mi, donte nekk ci melow Yàlla, waaye jàppewul ne yam ak Yàlla mooy sàcc walla jël lu dulam; waaye def na boppam ne amul turu màggat, daldi sol melow jaam, te ñu bind ko ci niroow nit ñi. Bi ñu ko giséé ci melow nit, toroxal na boppam, daldi déggal ba ci dee, hatta dee ci bant ba. Filib 2:5–9.

Dexu Yurdan dafa Krist mooy “ki wàcc bu mag bi,” te Yurdan mooy lëkkalekaayu diggante taariixu alfa ak omega bu nit ñi Yàlla tànn, ñi ñu jox toolu reseñ ngir ñu sàmm ko. Ndox yi mucc ga Muusaa diir, dañuy tegtal baatu Krist, bi ñuy man a dégg su fekkee ne bakkan bu nekk dellusi rekk ngir dégg “baat bi nekk gannaawam,” te baat bi ñuy dégg kon mooy—baatu ndox yu bare. Dale ko ci mbëmbëté gu Nóóx ba ci alagug Yerusalem ca atum 70 AD, ndox yi mucc gi dañu leen tëral ni màndarga-yoon yu nit ñi kóllëre Yàlla. Màndarga-yoon yooyu dañuy tegtal taariixu biir bu nit ñi Yàlla ci mujj gi ci kóllëram, maanaam tééméer ak ñeent fukki ñeent junni. Ndox mi di dundal dexu Yurdan, dafay cosaan ci xob wu ndaw ak peres bu dajale ci tundi Ermon, yi di ndoxu boppu dexu Yurdan.

Wóyub yéeg yéegu Daawuda. Xoolleen, naka la baax te neex ba bokk yi dëkkandoo ci benn-xel! Mu mel ni diwlin ju am solo ji ñu sotti ci bopp bi, te muy wal ci gëmmin gi, ba ci gëmminu Aaróona; di wal ba ci weti yéereem. Mu mel it ni ndox-mbóotum Ermoon, ak ni ndox-mbóot mi wàcci ci tundi Sióñ; ndaxte fa la Aji Sax ji santaane barke bi, muy dund gu dul jeex. Sabóor 133:1–3.

Ndox yooyu itam it saxalub Pan itam, ab ndox bu xóot buy nekk ci biir pax mi nekk ci Panium bi ci Daniel 11:13–15, ak Caesarea Philippi ca fan yi Piyeer nekkoon. Ndo xuut yi di cosaanu dexu Yurdan itam ñoo jur mbëj mu Seytaane mu saxalub Pan. Baatu ndox yu bare yi di firndeel ne xuloo bu mag bi nekk ci diggante Kirist ak Seytaane tàmbalee na ci bopp yu kawé yu tund yaa Hermon.

Te maa ngi wax it ci yaw ne, yaa di Piyeer, te ci kow xeer wii laay tabax sama mbooloom gëmkat; te bunti safara du ko man a not. Matthew 16:18.

Tur wi “Hermon” tek na maana “sell, ñu sàntal, ñu jagleel, walla ñu weesal,” te mooy misaal bu Asamaan, fekkeku bépp ndox, te ndorteel waayoo gu mag ga, ni ko ñu tektalee ci “bunt yi safara,” miy tur wi Yeesu waxaloon xóot bu Pan ba, ba mu nekk Kaysare Filipi. Ci jàmbo ju mel noonu,

turu Simon Barjona soppeeku na mu nekk Piyeer. Simon tek na “ki dégg,” te Barjona tek na “doomu pitax.” Simon dafa doon misaalu bakkan bi dégg yégleb njàngale mi ci sóobug Yeesu, miiru ko Xel mu Sell mi ci melow pitax. Naka ku dégg yégleb sóobug Kirist, Piyeer soppeeku na, di tektal ñi 144,000. Piyeer ñu ko tëj na ci Panium, te loolu mooy ay wax yi nekk ci sàrt 13 ba 15 ci Daniyel 11.

Ndox mu Hermon, dex gu Jordan, te melokaanu Kirist—ki moo di kiy wàcc ci gën a réy—jeexal na yoonam ca Géeju Dee ga. Jóge asamaan, fa ndoxum xel mu dund di sosoo, Kirist wàcc na ba ci dee gi ci bant ba, mi Géeju Dee di tegtal. Wetug Géeju Dee mooy suuf si gën a suufe te feeñ ci kaw suuf si ci àddina. Dexu Jordan, bi di wàcc, wàcc na ba ci tolluwaayu ndox mi gën a suufe ci àddina, ni Kirist wacce woon ba ci dee gi ci bant ba. Jóge ci ndoxum dund ba ci ndoxum dee, dexu Jordan di melokaanu waccug Kirist, jóge asamaan ba ci bant ba.

Yëf yu mag ci kàdduy waxu Yàlla yi aju ci ndox, te waxu Yàlla mooy baatu Kirist, miy baat bu ndox yu bare. Jigéenu njaalooku Babilon toog na ci kaw ndox yu bare, te ndox yu Ewfrat wowwu nañu ngir xàll yoonu buur yi jóge penku; te jaaykat yi ak buur yi taxaw nañu fu sore di jooy ndaxte gaal yi Tarsis yàqu nañu ca biir géeg yi; te kóllère góor-góorlu dee bi màndarga yi Efrayim nanguwoon bi ñu làqu woon seen bopp ci suuf fen, dellusiwul dara ndax mbëmbët gu réy gu yoonu Dibbeeri Àjjuma bu paaapal bi.

Bu Sister White di wax “dex yu mag yi ci réew Shinar,” mooy wax ci dex Tigris ak Euphrates. Ndox yooyu manees na leen a jël ci njëlbeen Garden of Eden, fa ñuy ñetteelu ak ñeenteelu dex yi génn ci Eden.

Turu ñetteel bi tudd Hiddekel; mooy mi di dem ca penku Asiri. Te dex bu ñeenteel bi mooy Efrat. Njälbeen ga 2:14.

Hiddekel mooy Tigre, te ba noppi Efrat mooy Efrat, doonte sax jaaralekat yu jëkk yépp ak teoloog yi ci jamono jii bokkuñu ci loolu. Ñoom da ñuy daldi sax ne Ulai du dex bu mag, waaye dafa doon rekk kanal bu nit ñi defoon ci Perse, baaxul ci Shinar. Naka noonu, boroom xel yu nit ñooñu itam da ñuy wone ne ñaari dex yi rekk yu am solo te ñu boole ak Shinar mooy Tigre ak Efrat, te yonent bu jigéen bi wax na ne Ulai ak Hiddekel dañoo doon “dex yu mag yi ci Shinar.”

Kàddu yonent bu jigéen bi ci yégle bu ndox bi dafa weddi xam-xamkat yu jamono ji, ni ko xam-xamkat yu yàgg ya defee—ñoom mi daan weddi yégleb Noowe gu ndox gi. Ñu xamal na nu ne ñaari peeñ yi, yi ñu tektale ci ñaari dex yi, dañuy nekk ci yoonu mat, te moo tax lépp lu nekk ci biir ñaari peeñ yooyu yi ñu joxe woon jaarale ko ci “ñaari dex yu mag yi ca Sinaar,” dina yegg ci mat waxtu wu gaaw. Yégle bi ñu boole ak dex yooyu mooy baatub Kirist, ndaxte baatam mel na ni ndox yu bare. Tigir ak Eferaat dañuy tektale mbir mu mag ci wax ju ñëw, te seede seen boole na ak kóllère gi Musaa miy alfa sampoon, moomu kóllère mooy mi Kirist miy omega dëggal.

Ci waxu Yàlla, Tigre di misaal Asiri, te Efrat di Babilon. Ci njariñ bii, ñoom ñaar lañu di doole yi, Yereimi moo leen misaale ni gaayi, ñiy yóbbu bu njëkk nguur gu bëj-gannaar ga, te gannaaw loolu nguur gu bëj-saalum ga, ca njàppandi ga.

Israyil moo doon bu tasaaroo; gaynde yi dañoo ko xëy ba mu daw: bu njëkk buur bu Asiri moo ko lekk; te ci mujj bii Nebukadnesar, buurub Babilon, dafa damm ay yaxam. Yereimi 50:17.

Asiri ak Babilon ñéppoon nañoo ay noon yu bawoo bëj-gànnar ci jëfandikoo ak benn-benn nguur gi ci Israyel, te moo tax ñuy misaal bu buur bu dëggul bi dëj-gànnar—doole baapal bi. Ci njàlbéenam, benn xeetu cosaanu politig ak diine lañu yorewoon ci ñaari doole yooyu yu jóge ci benn taxawaayu aada, waaye tabaxu politig bu Asiri moo gën a fésal yoonu nguur, fekk Babilon moo gën a fésal yoonu kër, doonte ñoo mel niroo lool. Roomu bannex ak Roomu baapal, ci yenn tolluwaay, benn lañu mel, waaye tey itam, Roomu bannex day tegtal yoonu nguur te Roomu baapal day tegtal yoonu kër. Asiri, ci jikkoo gu yonent ak Babilon, nekkoon ab nguur gu yoonu nguur, te ginnaawam Babilon, di doole bu niroo buy gën a fésal yoonu kër. Asiri dafa tegtal Roomu bannex, te Babilon day tegtal Roomu baapal. Ñeenti doole yooyu yépp daan nañu jállale fu sellu Yàlla ak mbooloom. Asiri ñu ko boole ak dëxu Tigr, te Babilon ak dëxu Efrat. Loolu dëggoo na ak wowliwug dëxu Efrat ci téereb Peeñu gi, ngir waajal yoon wi ñeel buur ya bawoo penku, ni ko liggéeyu Siris di misaalale, bi mu jaarale dëxu Efrat ngir daanu Babilon. Babilon mooy Efrat; Asiri mooy Tigr.

Buuru bëj-gànnar ci waxu yonent yi dafay noot addina bi ci jamono jafe-jafe yoonu dibeer gi, te gannaaw loolu mu daanu; waaye noot gi ñu bari yoon di ko tegtal ni mbëmbëtug ndox gu rey. Nettali buuru bëj-gànnar, ni ko Asiri ak Babilon di tegtale, ay dex lañu ko misaalal, ndaxte nettali bi àddinaas bu bari ndox moo ko wax.

Suuf bi ci diggante ñaari dex yi, dañuy ko wax Mesopotamia, te li muy tekki mooy “suuf bi nekk ci diggante ñaari dex.” Ñaari dex yooyu dañuy tektal kàttan gu bëj-gànnar gi Yàlla di jëfandikoo ngir yar ay nitam yu wacc seen ngëm, ci tas leen ba dugg ci njaamug jàppale. Benn ci ay ndox-dox yu wacc nekk ci baatu ndox mu bare mi, gis nañu ko ci tur wi “Padanaram,” mi ñu tudd rekk fukki yoon ci Mbind mi Sell mi. Bëgg-bëgg bu njëkk bi, dañu ko boole ak kóllere gi, ndaxte dafay wone xeet ak cosaanu deretu Rebeka, jabaru Isaaxa. Aaya bi nee na:

Isaac amoon naari fukk ak ñent ba mu jël Rebeka muy jabaram, doom ju jigéen ju Betuwel waa Siri bu dëkk Padan-Aram, te muy rakk-u jigéen ji Laban waa Siri.

Mujjug ñent fanweeri at mi feeñ na ci ñetti seede yi ci Musaa ngir indi Kadees, 1863 ak yoonu Dibéeri. Seyug Isaaxa mooy ab seyu kóllere buy misaal seyu Kirist ak ñetti téeméer ak ñeent-fukk ak ñeent ñaar ñi ca yoonu Dibéeri, moom mi di 1863, mi di Kadees, mi di jeexitalu ab jaar-jaaru kóllere bu fanweeri at. Ribka nekkoon doom ju jigéen ju Syriyen te mooy rakkub Laban mi nekkoon Syriyen, (ki ci maas gu topp ci jaar-jaaru kóllere bi, dajjaaloon na kóllere ak Yanqóob, doomu Isaaxa.)

Betuweel mooy “këru yàquute” walla “ki yàq,” ba tax Rebeka nekkoon doom ju jigéen ju “këru ki yàq.” Siri mooy réewu tund ak tablex, te Padanaram mooy Mesopotamia, walla réewu bi nekk ci diggante. Rebeka bokkoon ci xeetu Siri yi jóge Mesopotamia, réewu tund bi nekk ci diggante “Tigiri gu Asiri” ak “Ewurate gu Babilon,” ñoom ñi di mel ni gaynde yi Boroom bi jëfandikoo ngir tasaare ay xaritam yu moy Yàlla. Këru ñi di yàq boolees na ko ak kër Yàlla ci séy bi Isaak ak Rebeka. Du mbir mu amul tekki ne, ci njëkk a tudd Padanaram, ñaari dex yii di tegtal buur bu

běj-gànnàar bi ci kàddug yonent, mi ñu feeñal ni ndox mu xëpp, dañu ko njëkk a tudd ci Njàlbéen 25:20.

Jokkoo kër gu tasara ak nitu Yàlla yi mu def ak ñi bokk ci kóllëreem bi sax na bi Yàqub dawée Esaw, ba noppi àgga ca kër baayam ndeyam Labaan, te fa mu liggéeyee ñaari jamono yu tollu ci 2520 fan ngir jëli sëy bu ci topp ci kóllëre bi. Benn sëy mooy jeex ak tasaaru nguugug Israayil gu bėj-gànnàaru, te beneen sëy mooy jeex ak tasaaru nguugug Yuda gu bėj-saalumu. Bi jamonoy tasaaru yu nguugug yoooyu ñaar di jëme ci seen njëkk yokkute jeexee ci atum 1798 ak 1844, sëy bi Yàqub sonn ngir matal ci kaw ñaari jamono yu 2520 bi mat na, ndax boroom jëkkër bi agsi na ca sëy ba ci 22 Oktoobar 1844.

Ndax Kirist moo takkoon Lea, mi tekki “sonn te daanu,” walla dafa takkoon Raseel, mi tekki “tukki na bu baax?” Lea ak Raseel dañuy tegu ñaari xeeti janq yu sell yiy tukki: benn janq ju sell jiy “sonn,” ak benn janq ju sell jiy “tukki bu baax” ci yoon wi jëm ci takk ak Yàqub 22 Oktoobar 1844.

«Ñu tabaxoon benn leer gu xonq ci gannaawam ca njàlbéenu yoon wa, te malaaka ma wax ma ne mooy “yuuxu guddi gi digg.” Leer googu doon leer wër yoon wa bépp, di leeral seen tànk, ngir ñu bañ a tàccu.»

“Bu ñuy sàmm seen bët ci Yeesu, mi nekk woon ci seen kanam, di leen jiite jëm ca dëkk ba, dañu nekkoon ci kaaraange. Waaye lu gaaw am ñenn ñi sonn, ne dëkk ba sore lool, te dañuy yaakaar ne war nañu koo dugg ba noppi. Noonu Yeesu daan leen dëgërël, di yékkati Ay ndijooram bu tedd bi, te ci Ay loxo loolu génna na leer gu wéy di dal ci kaw mbooloom advent bi, te ñu wax ca kaw naan: ‘Alleluia!’ Neneen ñi, ak ñàkk teey, weddi nañu leer ga nekkoon ca seen ginnaaw, te nee du Yàlla moo leen jiite ba ñew fii. Leer ga nekkoon ca seen ginnaaw si na, ba tax seen tànk nekk ci lëndëm gu mat sëkk, te ñu tēb, gisatul màndarga ma ak Yeesu, te daanu bàyyi yoon wi, jéggi ci suuf si lëndëm te bon bi ci suuf.” Early Writings, 15.

Ci atum 1844, yëngu Millérite bu Philadelphia dugg na ci séetlu. Séetlu bu 22 Oktoobar 1844 mi ngi tas ñaari xeetu jaamu-yàlla yu Rachel ak Leah di tektal. Rachel mooy tektal benn xeet bu àndoon ak ndam ci yoon wi jëm ci séetlu bu 22 Oktoobar 1844, waaye xeetu Leah dafa sonn. Noonu ñu tas leen, te jéego nattu bu malaaka bu ñetteel bi tambalee fa sax, foofu la jéego nattu bu Yuuxu Diggante Guddi gi jeexee.

Sey jigéen ak góor gi tàmbalee woon na, te gannaaw loolu dañu ko wara woon sotti ba mat, te nattu ko. Dañu sotti séy bi ba mat ci atum 1846, te yoonu nattu malaaka bu ñetteel bi tàmbalee. Ci 1849 ak 1850, Boroom bi doon na tàllalati ay loxoom ñaareelu yoon ngir dajale desitam. Noonu la ñaareelu xàjjalub Habakuk dugge ci jaar-jaar, ni ko ñaareelu tëralin yi doon misaalel. Gannaaw ba Muusaa dampee njëkk tëralin yi, ñaareelu xàjjal yi dañu leen joxe. Taabalub 1850 wi wuutu na bu 1843 bi, te ci 1850, nattu Israayil gu yàgg ba noppi ni séyb Yàlla ci kóllëre gu bees gi di dox ba Kadees ak 1863.

Ci atum 1856, yeneen ndox yu bees ci ñaari dex yi jaar na ci xalamu Hiram Edson. Leer gi ci “juróom-ñaari yoon yi” gi jóge ci xalamu Edson, mooy leer gi ñu melale ak ñaari dex yi tambalee seeni seedey yoon ci Toolu Eden. Toolu Eden mooy màndarga saxug nit ak yoonu Yàlla, te foofu

la ndoxi dexe Ulai ak Hiddekel tàm balee seen tukki. Ñuy dox jaar ci jaar-jaari kóllère, ndaxte Tool boobu, màndargay sax, mooy itam fa ñu rendeele mbëy mi ngir joxe yére yu wuutu xob yu garab figg yi ci kaw Aadama ak Awa. Jaar-jaari kóllère tàm balee na ak kóllèreg dund gi nekkoon diggante Aadama ak Yàlla. Kóllère googu, gi garabu dund di màndarga, jur na kóllère gu dammuwoon jaarale ko Aadama ak Awa, te loolu moom moo tàm balee kóllèreg dund gu bees, ba Biir mi ñu rendeele woon laata sos àddina, joxee yére ñaari nit ña nekkoon rafetul te réer. Ñaari dex yi di wal ci Tool boobu, ci mujj, dañuy nekk màndargay dooley yi Yàlla di jëfandikoo ni ay yaram ngir mbugal.

Yow Asiriya, yaa mooy yaru sama mer, te bant bi nekk ci seen loxo mooy sama xadar. Dinaa ko yónni ci kaw xeet wu naafex, te ci kaw nit ñi sama mer dalal laa koy sant, ngir mu jël alal ju ñu nangu, te jël liy reeraay, te noot leen ni banxasu mbedd yi. Isaiah 10:5, 6.

Ñaari dex yu ñaaw ñoo génne Eden, jaar ci xeetu Rébecca ak sëyam kóllère ak Isaac, ba agsi ci Jacob, fa ndoxu ñaari dex yi feeñee ni ñaari jamono yu wuute, te ku nekk di juróom-ñaari yoon. Gannaaw loolu, ñaari dex yooyu itam dañuy jaar ci juróom-benn ci mujj ci Daniel, fa ñetti sàrkki yu nekk ñu ngi teewal benn dex. Benn dex dafay teewal yokkute xam-xam bi ñu ubbiwoon ci sàrkki yi juróom-ñaar, juróom-ñett ak juróom-ñeent, te beneen dex dafay teewal yokkute xam-xam bi ñu ubbiwoon ci sàrkki yi fukk, fukk ak benn, ak fukk ak ñaar.

Sarax 7, 8 ak 9 ñu leen feeñal ni ag gis-gis gu Ulai, te Kirist moom itam ñu ko wonee noonu ci sarax 10, 11 ak 12. Ci ñaari gis-gisu dex yi, te benn bu nekk dafa takku ci ñetti sarax, ñu feeñal Kirist muy taxaw ci kaw ndox mi.

Te ba noppee ne, bi ma man, man maa Danyeel, gis ma peeñ mi te seet ma ay tekki, xoolal, am na ku taxaw ci sama kanam, mel ni nit. Noonu ma dégg baatu nit ci diggante weti dexe Ulai, mu woote ne: Gàbariyel, may nit kii mu xam peeñ mi. Danyeel 8:15, 16.

Peegug Kirist ci saar fukk bi mel na ak peeg bi Yowaana gisoon ci Kàddug Yàlla ga, Revelasyon, ci saar benn bi; te itam ci peegu Danyeel ci saar juróom-ñett bi, Palmoni nekk na ci kaw ndox yi, ni mu nekkoon ci saar fukk ak ñaar bi, fa mu soloon yére wu linu.

“Ba mu ñëwum Gàbriyel, yonent bi Danyeel manula woon a jot ndigalam yu gën a bari; waaye ñaar-at yi topp, bi mu bëggée xam lu gën a bare ci mbir yi ñu doon firi ba noppiagul, mu dellu teg boppam ngir wut leer ak xam-xam ci Yàlla. ‘Ci fan yooyu man Danyeel maa ngi woon ci naqar diiru ñetti ayu-bés yu mat. Duma lekk mburu mu neex, yàpp walla biiñ du dugg sama gémmiñ, te du ma diw sama bopp benn yoon.... Noonu yekkati naa samay bët, xool, te gis nit ku sol lino, te ñiiram dañu ko laxase ak wurus wu baax wu joge Ufaas. Yaramam it mel ni beril, kanamam mel ni melokaanu yëf gu tàkk, ay bëtam mel ni làmp yu safara, ay yoxoom ak tànkam mel ni xàñar bu ñu weñ, te baatu kàddoom mel ni baatu mbooloo mu bare.’

“Ku dul kenn nit ku mag mel ni Doomu Yàlla moo feeñu ci kanam Danyeel. Njàngale bii mengoo ak bi Yowaana joxe ba Kirist feeñoo ko ca Dunu Patmos. Sunu Boroom léegi dafa ñëw ak beneen yonent buy bawoo asamaan ngir jàngal Danyeel li war a xew ci fan yu mujj yi. Xam-xam bii dees na ko jox Danyeel, te bind ko ko ci waxin njub mu jóge ci Yàlla ngir nun, ñi mujjug àddina ji aksi ci seen kaw.” Review and Herald, 8 Fewriye 1881.

Ci gis ci Kirist ci wàllug Hiddekel bi nekk ci saar fukk, Kirist mi ngi ci kaw ndox mi te sol yére yu linu, te ci wàllug Ulai bi mu ngi itam ci kaw ndox mi. Wàllug Peeñug Yoxaan benn dafa ànd ak wàll wiñu joxe ci wàlli Ulai ak Hiddekel, fa ñu Sister White xamle ne kii “du kenn kudul Doom Yàlla ji.” Bu mu tudd malaaka bu Peeñug Yoxaan fukk, mu wax ne malaaka boobu “du kenn kudul Yeesu Kirist.” Malaaka bi nekk ci Peeñug Yoxaan fukk dafay yékkati loxoom jëm asamaan, ba noppi giñ ci Ki dund ba fàww, te loolu jukkoo na ak wàllug Kirist ci saar fukk ak ñaar, bi muy yékkati ñaari loxoom jëm asamaan, ba noppi giñ ci Ki dund ba fàww. Ci Peeñug Yoxaan fukk mi ngi ci kaw ndox ak suuf.

Li am “ci diggante benn” dexe ndox la, te Daniel dégg na “baatu góor ci diggante benn yi”; kon baat ba jóge na ca góor ga nekkoon ci kaw ndox mi, te baat ba mooyon woon riirum ndoxi dexe Ulai.

Te ci ñaareelu fukki fan ak ñent baat bi ci njëkk weer wi, ba ma nekke ci wetug dex gu mag, gi tuddu Hiddekel, noonu ma yékkati sama bët yi, xool, te gis nit ku amoon yére yu linoon, te ay ndiggam dañu leen takk ak wurus wu baax wu jóge Ufas. Yaramam it dafa mel ni beril, kanamam mel ni leeru melax, ay bëtam mel ni lampi safara, loxoom ak tãnkam mel ni xàñar wu sellal te ray, te baatu waxam mel ni baatu mbooloo mu bare. ...

Waaye yow, Yàlla Daniel, tëjël wax yi te tëj téere bi ba ci jamono mujj ga; ñu bare dinañu daw fii ak fale, te xam-xam dina yokku. Noonu man Daniel xool naa, te gis naa ne ñaar yu des taxaw nañu, kenn ci wet gu nekk ci tefesug dex ga, ka ca des ci beneen wet gu tefesug dex ga. Kenn ci ñoom ne nit ka sol yére yu weex ya, mi taxaw ci kaw ndoxum dex ga: “Ba kaña lay doon ba ngëm yi ak kéemaan yii jeex?” Ma dégg nit ka sol yére yu weex ya, mi taxaw ci kaw ndoxum dex ga, bi mu yékkatiy loxoom ndeyjoor ak càmmoñam jëm asamaan, mu waat ci turu Ki Dund ba fàww ne: dina doon ab waxtu, ay waxtu, ak genn-wàllug waxtu; te bu mu sottiwoon tas dooleg ñu sell ña, kon lépp loolu dina mat.

Dégg naa, waaye xamuma woon; noonu ma ne: Yaw sama Boroom, lan mooy mujjug mbir yii? Mu ne ma: Demal sa yoon, Daniel; ndaxte kàddu yi tëj nañu leen te màndargawees na leen ba ci jamonoy mujj ba. Ñu bare dees na leen sellal, te weexal leen, te nattu leen; waaye ña bon dinañu def lu bon; kenn ci ña bon du ko xam; waaye ña xelu dinañu ko xam. Daniel 10:4–6; 12:4–10.

Dex yu mag yu Shinar, ni Sister White tudde koñ, ñoom ñaar ñépp ñu lëkkale ak ay gis-gis yu feeñal ne Kirist mi ngi ci kaw ndox mi di wax, ndaxte baatam mel na ak riir ndox yu bare. Ci ñaari gis-gis yooyu itam, laaj bi ne “ba kañ?” lañu koy laaj. Ñaari dex yooyu itam dañu leen teewal ci “laaj ak tontu” bu Daniel ci saar juróom-ñett ba, te loolu mooy tegtal ak fondamañ bu Adventism. Foofa, dex yooyu ñaar dañuy misaal “juróom-ñaari yoon” yi ngir tasaaroo ak daan-jéggi buurukaay ak mbooloom soldaar yi. Ñaari dex yooyu mat nañu seen wàll ngir doon yaru mbugalu Yàlla, te gannaaw loolu ñuy dugg ci jaar-jaaru Millerite bu malaaka bu njëkk bi, fa la William Miller gis alal-am bu njëkk ci waxu yonent bi, muy sàrtu “juróom-ñaari yoon” bi nekk ci Leviticus ñeent-fukk ak juróom-benn. Ñaari dex yooyu dañuy teewal ñaari tasaaroo yi di 2520 at, yi matoon ci ñaari gaynde yi di Assiriya ak Babilon, ñi Tigris ak Euphrates di misaal, te sax itam Leah ak Rachel, doom-ndeyu Rebekah, ña seen séetlu kóllère ci sëy amoon na bi Isaac amee ñeent-fukk at,

ni ñu ko bind ci Genesis 2520.

Miller wonee woon rekku “juróom ñaari yoon” ci ngir tasare gi ci kaw buur-gu bëj-saalum Yuda, te loolu amoon na ci matug yonent gi wu 2300 at ba ci 1844. Ci 1856, “biiñ bu bees bi” bu “juróom ñaari yoon” xamale na ne benn tasare boobu it amoon na ci kaw buur-gu bëj-gànnaru gi, te mu jeex ci 1798. Naka ba taxoon ne mooy njëlbéenu xam-xamu yonent bu njëkk bu William Miller, ndoxum dexe Efrat agsi na ni mooy njàngum alfa ci taarixu malaaka bu njëkk bi. Ndoxum dexe Ulai agsi na ak malaaka bu ñetteel bi. Gisi-gisug alfa gu Miller mooyoon “juróom ñaari yoon” yi dexe Ulai di tekki, te gisi-gisug omega gu Hiram Edson mooyoon “juróom ñaari yoon” yi dexe Hiddekel di tekki.

2520 moo ngi tey di wone guddaayu waxtu bi nga xam ne benn la ci bëgg-bëggu buur gu nekk, waaye mi ngi tambalee te jeexee ak ñaar-fukk ak juróom-benn at yu taxawante. 1798 mooy màndargaal waxtu mujj ga ak ñewug malaaka bu njëkk bi ci Peeñu Yàlla fukki ñent. 1798 mooy matug 2520 at yu tasaaroo yi ñu indiwoon ci nguur gu bëj-saalum gi jaarale ko ci gaynde gu Asiri. 1844 mooy matug “juróom-ñaar yoon” yi ñu indiwoon ci nguur gu bëj-gannaar gi, te gaynde gu Babilon mooy ko tegtal. Ñaari dex yi ñooy taxawaayi téere yi ñiy tēj ak ubbi jaar-jaaru yennentaari yégle yi malaaka bu njëkk ak bu ñaareel, yi jeex ak ñewug bu ñetteel bi ci 22 Oktoobar 1844, bi ñu wollee benn yoon trompet bu juróomeel bi ak itam trompetu jooyeel bi ci Bésub Jéggal gu antitypik bi.

Noonu nga yow li wara wolof, bésub fukki fan ci weer wu juróom-ñaareel, ci bésub njéggal, ngeen war a liit buum bi ci seen réew mépp. Leviticus 25:9.

Li juróom-ñaareel bi ñuy liif ci trompet bi, mooy màndarga liggéeyu Kirist ci boole Yàllayem ak nitam, te ñu ko teg ci nataalu 2300 at yi ci peeñu dexe Ulai bi; te liif bi ñuy liif ci trompetu jubilee bi, mooy màndarga kóllëreg suuf si ñu duggaloon te ñu yàq ko, ba mu indi ci kaw nit ñi Yàlla, li Danyeel woowe laana ak giñu Muusaa, te li Muusaa woowe “xulóok kóllëreg Yàlla.”

Waaw, Israyil gépp bàyyi na sa yoon, di tēbbu ba bañ a dégg sa baat; moo tax musiba bi tuuru na ci sunu kaw, ak giñ gañu bind ci yoonu Musaa, jaamu Yàlla, ndaxte bàkkaar nanu ci moom. Daniel 9:11.

“Mbëgg mi” ak “giñ gi” ñu bind ci “yoonu Musaa” mooy “juróom-ñaari yoon yi” ci Leewi 26. Kàddu gi ñu tekki ni “giñ” mooy benn kàddu bu Ebraayik bi ñu tekki ci Leewi ni “juróom-ñaari yoon.” Mbëgg mi, ngir jëfandikoo giñu kóllëre gi ci saar 25, ñu wone ko ci saar 26, fa Musaa tudde mbëgg mi ne mooy “xuloo gi kóllëre gi.”

Kon man itam sax ak yéen ci anam wu di leen weddi, te dinaa leen mbugalati juróom-ñaari yoon ngir seen bàkkaar. Te dinaa indi ci seen kaw saafara buy feyu dàggeeku sama kóllëre; te bu ngeen dajaloo ci biir seen dëkk yi, dinaa yónni mbas ci seen biir; te dees na leen jébbal ci loxo noon bi. Leviticus 26:24, 25.

Boroom bi indilu gaynde gu Asiri ci kaw nguur gu bëj-gànnaru ngir “mbugël” leen dafa leen jébbal ci “loxol noon yi” ci atum 723 lu jiitu Kirist. Ñeent-fukk ak juróom-benn at gannaaw loolu, ci 677 lu jiitu Kirist, nguur gu bëj-saalum dafa yég waañu Musaa. Wañu Musaa mooy xuloo kóllëre gi.

Diirub ñeent-fukk ak juróom-benn at, Yàlla jëfandikoo na gaynde yi dëkk Mésopotami ngir dindi ak tëral mboolem mbooloo mi. Bi diir boobu ñëwee ci jeexitalam, Nebukadnesar dafa yàq kër Yàlla ga. Mbooloo mi nekk ci laajub Danyeel ci saar 13 bu Danyeel 8 dafa nekk jaamub seeni noon diirub ñeent-fukk ak juróom-benn at, te loolu jeex ci yàqu kër Yàlla ga, moom it moo nekkoon beneen mbir mi war a ñu tëral ci saar 13. Bi dex yu am yooyu agsee ci 1798 ak 1844, kenn ku nekk ci seen biir, ñu dajale woon na mbooloo mu mel ni kër Yàlla, ndaxte mbooloo mi ab yaram la, te yaram wi ab kër Yàlla la. Ci jeexital diir boobu, kër Yàlla gi ñu tabax diirub ñeent-fukk ak juróom-benn at war na booleek kër Yàlla gu asamaan ci séyeb Yàlla ak nit. Séy moo nekk ci diggante ñaari kër Yàlla, te li Yàlla boole, warul a tax mu tas.

Ndoxum Tigre bi agsi 1798 te ndoxum Éfrat bi agsi 1844. Tuuti ñëwug malaaka bu ñetteel bi, malaaka bu ñaareel bi ñëw na, te gannaaw loolu ca ndaje gu mag ga ñu doon amal ca Exeter, New Hampshire, diggante 12 ba 17 ut 1844, yégleb Woote gu Diggante Guddi gi ñu sotti ko. Exeter tekki na “keeru tat ndox,” te ca ndaje ga, amoon na beneen ndaje gu neen ci beneen xalis bu ñu samp, lu atale woon ci ab kurél gu jóge Watertown, Massachusetts. Ndox yi sosoon ca Eden, ni Sœur White waxe, dañoo nekkoon ci bëgg a tasaaroo ni “mboolem diir gu mag” ci biir tefes yu penkuy Mbootaayu États-Unis. Suuxat su yóbbu woon mboolem ndox ma xewoon na ca Toolu Eden ba, bi Seytaane notee nit ñi, ba tax am na yengu-yengu suuf gu réy ca Eden, te ay gumbam agsi ba ci Woote gu Diggante Guddi ci jaar-jaaru Millerite. Mboolem ndox moomu di dugg ba fees ci Woote gu Diggante Guddi ci jaar-jaaru ñaar fukki ñeent junni, te gumb gi tambalee ca suuxatu bàkkaar Aadama ga, day agsi ba ci suuxat su jëm ci yoonu Dibeeru ga nekk ci Yégleb 11.

Baatu Kirist mooy baatu ndox yu bare, te ndox yooyu booleeku, di def yégle gi ci taw bu mujj bi. Isaaya ak doomam Shearjashub taxaw nañu ci aaya ñatteel baat ci saraxle juróom-ñaareelu téere bu juróom-ñaareel, ca mbedd mi nekk ci yoon wu kawe wi, di wone yégle taw bu mujj bi ci jamono ji ñuy tëjë ñaar-fukk ak ñeent-fukk ak ñeent-junni. Foofa, waxu Isaaya ci buur bu ñàkk xel te bon bi, Axaas, mooy ne Boroom bi dina yónni ci kaw Axaas ndox yi Assiri, buur Sennakerib, te ndoxam dina yéeg ba ca baatin.

Boroom bi waxaat ak manaatam ne: Ndaxte xeet wii bañ na ndoxum Silowa yu doywaar te neexal ci Resin ak doomu Remalia; kon nag, xool-leen, Boroom bi dina yéegël ci seen kaw ndox yu dëkkër gi, yu dëgër te bare, mooy buurub Asiri ak mbooleem ndamam; dina mas a jéggi mboolem yoonu ndoxam, te weesu mboolem dexam. Dina jaar ci Yuda; dina mbëpp ba weesu, ba agsi ci baat bi; te yaatalug laafam dina feesal yaatu réew mi, Yaa Immanyuwel. Esayi 8:5–8.

Acaas weddi na ndox mi Boroom bi “yonnee”, ba tax na Boroom bi “yonnee” ndoxi Asiri yi ci Acaas. Acaas “bégg”oon na ci booloo gi mujj ci “Resin ak doomu Remalya.” Acaas “bégg” na ci benn yégleg ndox mujj gu dëggul, gi Resin ak doomu Remalya di tektal.

Resin ak doomu Remalia, mooy Peka, buur bu réewum bëj-gànnaru, dañuy tegtal ay lëndëm yu Isaaya ak doomam. Axaas, buur bu ndaw te bon, “bégg” na mbootaay bi ñu tegtal ci fukki giir yi Israel yi ci bëj-gànnar ak Siri, te loolu di misaalug jökkoo gu yoonul ci diggante kërce ak nguur ba ci yoonu Dibéer. Axaas dafa bégg, ndax gacce ak mbégte ñoo di ñaari yëngu-yëngu yu wuutoo yu

waxinug Yàlla di jëfandikoo ngir wax ak ñi ñu tegtal ci werante taw bi mujj. Bi Yereimi waxee téere bu ndaw ba, mu nekk mbégte ak bânneexu xolam, te Yoel xamal na nu ne nit ñi Yàlla duñu rus muk. Axaas, ni muy waa Laodise bu gumb, noonu la béggee ci yégle ndox bu dëggadi, di bañ yégle ndox bu dëggu Isaaya. War na woon a rus ci wéeru yégle taw bi mujj bu dëggadi bi ndoxal buur bu bëj-gànnar di tegtal, waaye dafa bañ bataaxalu Siloah.

Bataaxalu Shiloah ci Esayi saar 8 mooy bataaxalu taw bu mujj bi. Ndoxmuur bu Shiloah, Testament bu Bees bi sant na ko ndoxmuur bu Siloam. Ci Ebreu walla Gereg, tekki na ne “yonni.” Dafay amoon solo ngir Kirist dem, ngir Mu “yonni” Xel mu Sell mi. Esayi ak Akas nekk nañu ca ndoxmuur bu Shiloah, te nattu bi sukkandiku na ci ndax dafa war a am ngëm ci ndoxmuur bu Shiloah, ni ko Esayi ak doomam teewloo, walla ngëm ci Resin ak doomu Remalya? Akas mi ngi tànn ci diggante ñaari ndox: ndoxi Shiloah walla ndoxi Buur bu Asiri. Akas bég na ci kóllère ak bataaxal bi doomu Resin ak doomu Remalya di màndargaal, ba tax mu jot mbëmbëtug yàqute gi, bés bu ñuy àtte ko, te du ndox mi di daw ndank. Àtteem jëfandikoo na lawu Dibaaru Dimas bi, bi buur bu bëj-gànnar di gannaay addina bépp mel ni mbëmbët. Noonu lay defe dale ca lawu Dibaaru Dimas ba, ba bi mbëmbëtug Yuuxu Diggente Guddi gi it di jéll addina si.

Akas dafa bég ci booloo gi fukki giir yu bëj-gànnaru ak Siri, te noonu itam dafay bég ci yégle gi boole mbooloom Yàlla ak nguur, ni ko bépp booloo bu ñakk yoon bi nekk ci Kàddu Yàlla di tegu. Isaayiir dafay firndeel benn Filadelfiyaan, te Akas dafay firndeel benn Lawodise. Almasi booloo na seede Isaayiir ak seedeem bopp bi mu fajee góor gu gumb ga, moom mi doon benn Lawodise, ca bëti Siloam.

Bi Yeesu doon romb, mu gis nit ku gumba woon juddug ba léegi. Ay taalibeyam laaj ko ne: “Kilifa gi, kan moo bàkkaar, nit kii walla ay way-juram, ba tax mu juddu gumba?”

Yeesu tontu ne: «Doomul kii jàkkaatu, waaye itam doomam yu jur ko jàkkaatuñu; waaye ngir jëf yi Yàlla ñu feeñ ci moom. War naa def jëf yi ma Yonni ba bés bi nekk; guddi ngi ñëw, ba kenn mënul liggéey. Fu ma nekk ci addina, man naa leeru addina.» Bi mu waxee loolu, mu tifli ci suuf si, def ban ak tifli ba, daldi taal bët yu gumba ga ak ban ba, ne ko: «Demal, sangoo ca bëtü ndox mu Siloam» (li tekki mooy, “Yonni”). Noonu mu dem, sangoo, dellusi di gis.

Kon nag yi ak ñi ko doon gis bu njëkk ne dafa gumba, ne: Ndax du kii moo doon toog di ñaan almuus? Ñenn ne: Moom la; ñeneen ne: Dafa mel ni moom; waaye moom ne: Man maa ngi kii. Kon ñu ne ko: Naka la sa ay bët ubbeeku?

Mu tontu ne ko: Nit kuñu tuddees Yeesu def na banq, ñaw ci sama bët yi, ne ma: “Demal ca bëtü ndoxu Siloam, nga sangu.” Dem naa, sangu, te gisat naa. Yowaana 9:1–11.

Góor gi ak buur bu dof te buur bu bon Ahaz dañuy nattu ngir xam ndax dinañu wéeru ci ndox mi nekk ci dexu Siloam walla ci mbëy mu réy mu Assiriya. Góor gu gumba xam na ne gumba la, waaye Ahaz ku bare alal la, yokku na ci yëf yi, te soxla wu ko dara. Ahaz mooy janq bu ñakk xel ci dexu taw bu mujje bi, te góor gu gumba ga janq ju am xel la. Ndox yi ñu yónnee, walla ndox yi ñuy yónnee joge Assiriya, yooyu moo di natt bi.

Bassin mooy barab bu ndox di dajaloo, te ci yeneen waxi yonent, bassin mooy barab bu yoonu ndox yu bare, dex yi, xare yi, géej yi, océans yi, dëkkandikoo yi, taw yi ak xonq yi, moom ñépp di “ndox yi” tey tegtal baatub Kirist, di dajaloo. Bassin bu taw bu mujj bi dafa sosoo ci ndox mi di waloo jógé ci bassin bi kaw. Bassin bi dafay tegtal yégleg taw bu mujj bi ci wàllu nattu. Akas dafa bañ ndox yi di waloo neex, waaye góor gu gumb ga dafa déggaloon yégle bi lidh ci bassin bi. Yeesu jël na lenn ci Yàlla-giiramam, tegtal ko ci “tof,” ba noppi boole ko ak suuf, miy tegtal booloo Yàlla-giir ak nit ñeel, li Kirist di matal ci Barab Bu Sell Bi Gën A Sell.

Kirist bi daldi ci suuf, jaxasee ay dalamam ngir def banneex. Mu jëfandikoo yégleb boobu ci booloo Ndeyjoor ak nit ñi ngir diw baat yi ci bëtum góor gu gumb ba. Yégleb gi ñu tegtal ci booloo Ndeyjoor ak nit ñi mooy yégleb 1888, te ñu ko tëral ngir soppi nit ku nekk nekk ci tolluwaayu Laodicea ba ci tolluwaayu Philadelphia. Waaye yégleb gi dafa laaj bakkug nit. War nañu dem ca mbeddum ndox ma, ba noppi sangu.

Yépp ñépp bàkkaar nañu te ñu yéx nañu ci ndamu Yàlla, waaye Yeesu wax na ne góor gu gumb ga ak ay waajuram bàkkaaruñu. Yeesu dafay dindi laaj bi jëm ci ku ñàkk njub ci xalis gu gumb gi, te mu teg ko ci melokaanu nit ku Yàlla yeesal ngir màggal Boroom bi; te nit ku yonent ci kàddug yonent yi ci Biibël, mi Yàlla yékkati ngir “jëf yi Yàlla def nañu feeñ,” mooy ràññee, bi ñu tabax ci góor ak jigéen ñi jële waññi seen taxawaay ci Laodise ba ci Filadelfi. Ràññee mooy bérab bi jëf yi Yàlla di feeñee, ndaxte liggéeyam mooy boole Yàllaay ak nitay, ni ko ndox-mpaxu suuf si teewal; te i mbégte yu liggéey boobu di ñi dégg nekkul yeneen rekk yégleb Laodise, waaye itam ñi topp ndigal li nekk ci yégleb bi. Ndigal li joxoon góor gu gumb ga mooy mu dem sangu. Bu mu mënee gis ba noppi, soxlaatu woon mu jéem a màggal Yàlla, ndaxte xalis yi ko wër ñoo ko taxoon mu ame loolu.

Mu tàmbalee ak jegegu Kirist, te ginnaaw loolu ak liggéeyu Kirist. Liggéeyu mujj gu Kirist ci Kér gu Sell gi ci asamaan, ci mbirum nit, mooy soppi nit ku nekk woon xuru yax yu wow te dee, mbaa ku dëddu woon dee ci mbedd yi, mbaa ku gumba ni mbaam. Liggéeyam gu mujj mooy bindaat ay gaayam ci xaritamu boppam, te mooyu sax liggéey bi mu def ba mu bindee Aadama ci suuf si, ba noppi mu wol ci moom saxaru dund. Liggéeyu mujj mooy liggéeyu jëkk bi, ndaxte jëkk dafa def ban suuf, te ginnaaw loolu dafa diw ko ak dundug Xelum boppam. Ci Aadama, Xel mi mooy doon noflaayam; ci góor gu gumba ga, mooy doon ndox mi. Ci xuru yax yu dee yi ci xurub Esekiyel, mooy doon yégle bu dajale, buy bind yaram wi. Noonu itam, benn yégle bu jëm ci ñeenti ngelaw yi ñu wol ko ci kaw yaram wi, te ba noppi mu taxaw, muy mbooloo bu am kàttan.

Bi góor góor gi doon gumba ba tey, Yeesu gis ko, ba noppi jegeel ko. Mu jegeel góor giy gumba ci biir wérante bu taalibeem yi yékkatiwoon, ngir mu man a taxawal nēbbu waxin wóor wi ak dëkkalug kaadug yonent yi ci misaal mi. “Jëfi Yàlla yi” ay màndarga-yonent lañu ci ay yoon yu bari ci biir seede yi nekk ci Biibël bi. Bépp feeñug “jëfi Yàlla yi” ci Mbind mi, mat na ci jamonoy taw bu mujj bi. Yeesu di tëral wàllu nettali bi ci ay baat yu jëm ci yégle bu mujj bi, ni ko Eliya teewal ci ay aaya yu mujj yi ci Malasi.

Waajur yi ak xale bu gumb bi duñu leen daan nit ñu bàkkaar, ndaxte lii mooy jamono jëfi Yàlla yu màgg te yéeme; te ci jamono jooju, xol yi waajur yi ak xol yi doom yi dinañu dellu ngir gis poñ bi

nekk ci kanam. Poñ boobu mooy—ndax góor gu Laodise gu gumb gi soppiku na ba doon góor gu Filadelfi gu ñawtule. Loolu mooy poñ bi taxaw ci kanam waajur yi ak xale bi ci jamono taw bu mujj bi, ndaxte loolu itam mooy jamonoy àtte. Te jamonoy àtte jooju mooy luñu di doxal ci biir maas yi ñetteelu ak ñeenteelu, ni ko waxoon ci kàddug kóllère bi ak Ibraaima. Góor gu gumb gi mooy maas bu mujj bi te mooy bu ñeenteelu; waajuram nag, ñoom mooy ñatteelu bi. Ci waxtu woowu, yégle Eliya bi di jël njaboot yi teg leen ci xalis yu tax ñu war a nangu walla bañ yégle ndoxal bëti Siilowam bi. Buur bu dof te bon Ahaz dafa bañoon yégle bëtu ndox boobu, waaye góor gu gumb gi dafa ko nangu. Yégle Eliya bi ci Malasi mi ngi tëju ci jumptukaayu rëbbu kanam bés bu mag ba tiitlu Yàlla.

Bi Yeesu doonalee xaal wi nu di xalaat, ci ay waxam yu mu dajale ngir leeral njariñu kéemaan gi, mu boole ne war na liggéey booba, ndax waxtu dina ñëw bu kenn mënul liggéey. Liggéey bi mu waxoon ci mooy li ñuy def ci bëccëg, te jeexitalu liggéey bi dañu ko wone ni guddi. Li mu ci jublu mooy jeexitu waxtu porobasiyoŋ.

Bu Mucc bi jeexee liggéeyam àtte, Mucc baa di dindi yére sarxalkatam yi te sol yéreamu fey. Bu Mucc jeexee loolu liggéeyu séddale ñi réer ak ñi mucc, liggéeyu musal gi dafa jeex. Waxtu muñ gi tëj na, te léegi guddi la, ba kenn mënul liggéey. Baatu Almasi bi nekkul woon rekk bataaxalu Laodicee bu jëm ci nit ku gumb, waaye itam doon na yégleyu Elii bu teg ci biir naataangu jegeñu tëj waxtu muñ gi, mooy taxawaayu sellu Almasi buy ko yóbbu ci liggéey ngir musal bakkan yi.

Njëkk Krist dajal ci góor gu gumb ga, ba noppi waajal te tëral ko garab gi, te ba noppi jox ko ndigal ci liggéey bu góor gu gumb ga war a def boppam; te lu ni mel ni loolu am solo mooy ne, su ko tàmbalee def liggéey boobu, gis-gisam dellusi. Bu amee gis-gis, soppeeku na nekk gumb gu Laodise ba nekk waa Philadelphia. Jamono ji soppeeku gu ñaari mbooloo yooyu amee mat na ca tàmbali ga, daldi dox dale ko ci 1856 ba 1863.

Jamono jooju dafay firnde weesu ak ñax mi, ak téere bu mujj bu ñetti fukki junni ak ñeent fukki junni ñaari téeméeri ak ñeent fukki junni ñaar-fukk yi, ñi gannaaw loolu ñu yékkati leen ni màndarga. Góor gu gumb gi ci saa si doon na li nit ñépp di xool—bu mu soppee ba jóge ci xalisug Laodicea ba nekk ci xalisug Philadelphia. Góor gu gumb gi mooy ñetti fukki junni ak ñeent fukki junni yi, te buur bu bon bi te dof, Ahas, mooy nit ñi nekk woon askanu kóllère gu jëkk, ñi Boroom bi tufli génne ci gémminam. Ci benn xëtub waxtu wa ci jaar-jaar ja, Yesu mooy mbaa di jëfandikoo tufëram ngir diwël ay nitam ci kóllère gu bees, mbaa mu ngi tufli askanu kóllère gu jëkk gi génne ci gémminam.

Danu yokkute xalaat yii ci mbind mi di ñëw.

“Jafe-Jafe bu Nëw”

“Ak njub gu yàqu ci ju saxul bopp, Ki Dul Jeex di wàcc ab jéego ak xeeti réew yépp. Bi yërmandeem di ñu ko jox ak woo ngir réccu, xayma bii dina ubbeeku; waaye bu àpp bu ne Yàlla tëral àggee, liggéeyu meram dafa tàmbali. Kon xayma baa ngi tëjju; muñug Yàlla dafa jeex; amatu faatiir ngir yërmande ci seen wàll.”

“Yonent bi, mi xool ay jamono yu bare yi, gisoon na sunu jamono ci ay wàllumam. Xeeti jamono jii jot nañu yërmëndey yu ñu masul a gis. Ña gën a tedd ci barkey Asamaan joxeef nañu leen ko. Waaye yokkutey réy-réylu, bëgg alal, bokk xërëm, xeeb Yàlla ak ag ñàkk santa gu suufe, bindees na ko ci seen kaw. Ñu ngi gaawe lakk seeni waññi ak Yàlla.”

“Bés yu gaaw a dikk ba am naxxarin bu réy ak jaxasoo bu réy ci àddina diine bi. Dina am yàlla yu bare ak sang yu bare; bépp ngelaw xalaat yu jàngale diine dina wole; te Seytaane, mi sol yéreer malaaka, dina nax, bu fekke ne mën na am, sax ñi tànn ci kaw.”

“Xaste bu ëpp ci ragal Yàlla ak sellal gu dëgg, di jur ñi amul benn jukkoo gu dund ak Yàlla, ñu ñàkk seen wormaal ngir yoonam. Te bu xeeb gu jëm ci yoonu Yàlla di gëna feeñ, rëdd wu taxawal seen diggante ñiy sàmm yoon woowu ak addina ak mbooloom njëgëm bu bëgg addina dina gëna leer. Mbëggeel ci ndigali Yàlla dina yokku ci benn wàll, ni xeeb ci ndigal yooyu di yokk ci baneen bi.”

“Ki Maag bi I AM mooy fësal ne yoonam jub na. Mu ngi wax ak ñi di yàq ne yoon woowu amul doole ci ngelaw yu tar, ci mbëej, ci ngelaw yu metti, ci yëngu-yëngu suuf, ci musiba yi ci suuf ak ci géej. Léegi mooy jamono ji ñoñam war a wonne ne ñu dëggu ci njàngale yi.”

“Nungi taxaw ci buntuy xew-xew yu mag te yuy yëngu xol. Boroom bi mungi ci bunt bi. Ci Tundu Oliif yi, Musalkat bi nettali na xew-xew yi war a jiitu xew-xew bu mag bii: ‘Dingeen dëgg ay xare ak ay jàngoro xare,’ moo wax. ‘Xeet dina jóg ci kaw xeet, nguur dina jóg ci kaw nguur; te dinga am xiif, ak mbas, ak suuf yuy yëngu ci barab yu bare. Loolu lépp mooy tambali metit yi.’ Ndaxte su waxi yonent yii amoon nañu benn mat gu ci seen yoonu yàqug Yerusalem, waaye ñoo gën a jëm ci mucc ci fan yu mujj yi.”

«Yowaana ak yeneen yonent yi itam nekkoon seede yu xew-xew yu tiis yi dinañu am ngir muy ay màndarga ñëwu Kirist. Ñoom gisoon nañu ay mbooloom xare yu dajale ngir xeex, te xolu nit ñi di daanu ndax ragal. Gisoon nañu suuf si génñ boppam, tundu yi yóbbu ci biir géej gi, mbëy mi di riir te xëcc, te tundu yi di yëngu ndax réyug mbëy ma. Gisoon nañu itam ay bolleer yu merug Yàlla yi ubbi, te musiba, xiif ak dee dikk ci kaw dëkkat yi ci kaw suuf si.»

“Léegi saxalante Xelum Yàlla gi di dindi ci àddina bi. Te urikaane yi, ngelaw yu tar yi, musiba yi ci géej ak ci suuf, dañuy toppante bu gaaw. Xam-xam di wut a leeral loolu lépp. Màndarga yi nga xam ne ñu ngi gëna ëpp ci sunu wër, tey wax ne Doom Yàlla ji dikkam jege na, nit ñi dañuy jox seen sabab kenn ku dul sabab gu dëgg gi. Nit ñi mënñu ràññee malaaka yu wottu yi, yiy téye ñaari ngelaw yi ngir bañ a wol ba ker yépp Yàlla yi màndargaal nañu leen; waaye bu Yàlla waxee ay malaakaam bàyyi ngelaw yi, dina am xew-xew bu mel ni Seen merum fayante gu kenn xalat du ko man a nataal.”

“Ab jafe-jafe dafa nu ci sunu kan; waaye surga yi Yàlla waruñu wóolu seen bopp ci xalis bu mag bii. Ci ay peeñ yiñu joxoon Esayi, Esekiyel, ak Yowaana, gis nanu ni asamaan lëkkaloo bu baax ak mbir yi di am ci kaw suuf. Gis nanu itam yëramu Yàlla ci ñi ko takk ci kóllëre. Àddina bi amul baadoolu; am na Boroom buy jiite ko. Njàngatug mbir yi di ñëw nekk na ci loxo Boroom bi. Yéemu asamaan bi moom ci boppam moom na yoon yu xeeti réew yi, noonu itam yëf yi jëm ci mbooloom gëmkatam.”

“Yàlla wone na li war a xew ci bés yu mujj yi, ngir ay nitam ñi waajal ngir taxaw jàkkaarloo ak ngelaw yi ak mer mi. Ñi ñu artu ci mbir yi nekk ci seen kanam, waruñu toog ci xel mu dal, di xaar ngelaw bu ñew bi, di dëfandikoo seen bopp ne Boroom bi dina muur ñi ko takku ci bés sub tiis. War na nu mel ni ay nit ñuy xaar seen Boroom, waaye du ci xaar-xaar gu neen; waaye ci liggéey gu dëgg ak ngëm gu yëngu-wul. Léegi du jamono ji ñuy bàyyi sunu xel mu tēj ci mbir yu ndaw solo.”

“Bi nit ñi nga nelaw, Seytaane dafay liggéey bu baax di tëral mbir yi ngir baayi ñi bokk ci askanu Boroom bi am yërmande walla yoon. Yëngu-yëngu dimanche bi léegi mi ngi dox ci biir lëndëm. Njiitu yi dañuy nēbb mbir mi dëgg, te ñu bare ñi bokk ci yëngu-yëngu boobu gis-uñu seen bopp fu doxalin gu suuf gi jëm. Waxin yi ñuy jëfandikoo lewet nañu, te ci melokaan yu mel ni yu Kiristaan; waaye bu muy waxee, dina wone xel mu niru ajana. Sunu warugar mooy nu def lépp lu nekk ci sunu kàttan ngir tere musiba mi ñuy ragal. War na nu indil nit ñi laaj bi dëgg bi nekk ci njàqare, noonu di taxawal gantal gu gën a am solo ci kontaanu matuwaay yi di tēgaat sañ-sañu xel mu sell. War na nu seet Mbind mi, te man a joxe sababu sunu ngëm. Yonent bi nee na: ‘Ñi bon dinañu def lu bon, te kenn ci ñi bon du ko xam; waaye ñi am xel dinañu ko xam.’”

“Kanam gu am solo ci sunu kanam. Ngir jot ci ay nattu ak ay naxteemam, te ngir def ay warugam, dina soxla ngëm gu réy, doole, ak muñ gu sax. Waaye man nanu daan bu ndam lu màgg lool; ndaxte benn bakkan buy xool, di ñaan, di gëm du tàbbi ci pexey noon bi. Asamaan bépp am na yéene ci sunu jàmm ak sunu njariñ, te mu ngi xaar nu woo ci xelam ak dooleem. Bépp kàttan gu sunu di weddi, du gu ubbeeku mbaa du gu nēbbu, man nañu ko a fãññee ak ndam, ‘du ci kàttan walla ci doole, waaye ci Sama Xel, wax na Boroom mbooloomi asamaan yi.’ Yàlla ba tey dafa nam ni mu ko bëggoon ci jamono yu yàgg ya, ngir liggéey jaarale ko ci jéego nit ñi, te ngir matal mbir yu mag ci jaarale ko ci ay juntuukaay yu néew doole. Dunu jot ndam gi ci limu nit ñi, waaye ci jébbale bakkan bi bépp ci Yeesu.”

« Léegi, bi yërmande bi di toogaat ba tey, bi Yeesu di ñaanal sunu ndimbal, na nu def liggéey bu mat sëkk ngir ba faaw. » Southern Watchman, 25 Desàambar 1906.